

1	תקציר
2	מבוא
3	רקע תאורטי
3	התנדבות וגורמי המוטיבציה להתנדבות
4	התנדבות בקרב בני נוער
5	ההשפעה של התנדבות על בני נוער
6	אמפתיה, התנדבות ופעילות חברתית
8	שאלות המחקר
8	השערות המחקר
8	שיטה
8	נבדקים
8	כלים
9	הליך
9	תוצאות
15	דיון
17	מגבלות המחקר והמלצות למחקרי המשך
19	מקורות
23	נספחים

מבוא

בתקופה האחרונה, אנו עדים לעלייה מתמדת באחוז פשעי השנאה ומקרי האלימות. למשל, בשן (2014), מצאה כי בשנת 2013 חלה עלייה במקרי אלימות חמורים לעומת שנת 2012, וכי תקיפות אלימות על ידי בני נוער הופכות יותר ויותר לשכיחות ושגרתיות. בנבנישתי, חורי-כסאברי ואבי-אסטור (2006) בדקו את היחסותם של תלמידים לאלימות. הם מדווחים שכמעט כל התלמידים נחשפו לאלימות מילולית, כחמישים אחוז חוו אלימות מתונה ואחד מכל חמישה מדווח כי היה קורבן לאלימות קשה. אלימות בקרב בני נוער הינה תופעה רחבה אשר ממדיה מובילים את מערכת החינוך להתמודדות עם אתגרים משמעותיים.

חלק מהאלימות הגואה מופנה כלפי כל מי שאיננו שייך לקבוצת הרוב. שר החינוך לשעבר, שי פירון, ראה בנושא זה מטרה נעלה, ובמשרד החינוך הגו את הסיסמא: "האחר הוא אני". כמו כן, משרד החינוך מפעיל תוכניות על מנת לעודד סובלנות בבתי הספר. אחת התוכנית הינה "מחויבות אישית". התכנית מתבססת על עשייה של התלמיד המתבגר, ובמקרים רבים מדובר בהתנסות ראשונה שלו בעשייה מסוג זה. עשייה זו מחייבת התמדה, אחריות והיכרות עם תופעות חדשות ומצבי חיים שהתלמיד לא התנסה בהם בעבר. בין מטרותיה של התכנית "לטפח אצל התלמיד מודעות לערכם של האחריות האישית, כושר התמדה ומסירות בעת מילוי תפקיד בכלל ובהגשת עזרה לזולת בפרט" (חוזר מנכ"ל: תשס"ג/א), סעיף 2-7.9, "מחויבות אישית שירות לזולת": תכנית חינוכית-חברתית-קהילתית, משרד החינוך). מטרתו של פרויקט מחויבות אישית הוא להגביר את הזדהות הנוער עם הקהילה הסובבת אותו ועם אוכלוסיות חלשות, באמצעות מתן עזרה מסוגים שונים זאת מתוך מחשבה כי בכוחה של פעילות התנדבותית להוביל להעלאת הסובלנות והאמפתיה כלפי האחר.

מטרת המחקר הנוכחי הייתה, לבדוק האם בני נוער המתנדבים ב"עלה נגב" יגלו עליה בתחושות האמפתיה כלפי אחרים להם הם נחשפים בהתנדבות וכלפי האחרים להם הם אינם נחשפים בהתנדבות. שאלת המחקר הינה האם ימצא קשר בין התנדבות בני נוער ב"עלה נגב" לתחושת אמפתיה כלפי קבוצות מוחלשות?. המחקר הנוכחי מניח כי בני נוער מתנדבים יחוו אמפתיה ודאגה לאנשים אחרים ואף יפתחו עמדות ביקורתיות יותר כלפי החברה מבני נוער שלא מתנדבים. מתוך שאלת המחקר נגזרות שאלות המשנה: א. האם ימצא קשר בין התנדבות בני נוער ב"עלה נגב" לתחושת אמפתיה כלפי קבוצות מוחלשות אותם הם פוגשים במהלך התנדבותם? ו-ב. האם ימצא קשר בין התנדבות בני נוער ב"עלה נגב" לתחושת אמפתיה כלפי קבוצות מוחלשות אותם הם לא פוגשים במהלך התנדבותם?

ראשית, אסקור את נושא ההתנדבות, הגורמים להתנדבות והשפעת ההתנדבות על המתנדבים. בהמשך, אתמקד בהתנדבות בקרב בני נוער. לבסוף, ובהיות נושא האמפתיה מרכזי בעבודה זו, ייבחן נושא האמפתיה בהקשר של התנדבות ופעילות חברתית.

רקע תאורטי

התנדבות וגורמי המוטיבציה להתנדבות

פעילות התנדבותית מהווה מוקד עניין וחוקרים רבים בחרו לחקור נושא זה על היבטיו השונים. התנדבות היא פעילות, מתוך רצון חופשי וללא תמורה כלכלית, שנעשית בכדי להיטיב עם אדם, עם קבוצה או עם מטרה מסוימת. ההתנדבות הינה ביטוי למעורבות קהילתית וחברתית (Wilson, 2000). Haefliger and Hug (2009), הגדירו את פעילות ההתנדבות כעבודה שאינה בשכר, אשר מיטיבה עם אנשים אחרים שאינם מהמעגל המשפחתי או החברתי הקרוב. התנדבות יכולה להיות בלתי פורמלית או פורמלית-כלומר במסגרת ארגונית. פעילות חברתית הינה בהגדרתה פעילות אשר מוגדרת על ידי חלק ניכר בחברה כמועילה לאנשים אחרים.

המניעים להתנדבות שונים ומגוונים. כץ (2006) בחן את דפוסי ההתנהגות הפילנתרופית (תרומות והתנדבות) של הציבור היהודי בישראל, ומצא כי רוב המתנדבים פועלים ממניעים חברתיים: רוב המתנדבים בארגונים עושים זאת משום שהם מאמינים שעזרה לזולת חשובה או שהם רואים את ההתנדבות דרך למעורבות חברתית. Clary and Synder (1999), בדקו באמצעות מחקר איכותני את המוטיבציה להתנדבות במטרה לבחון שתי שאלות: מדוע אנשים מחליטים להתנדב? ומדוע הם ממשיכים בהתנדבות? באמצעות ראיונות שביצעו עם מתנדבים. הם זיהו בנימוקי המתנדבים לסיבת התנדבותם שש תמות: א. רצון לממש ערכים, ב. ניסיון ללמוד על העולם או לרכוש מיומנויות חדשות, ג. רצון של המתנדב לגדול ולהתפתח מבחינה פסיכולוגית, ד. רצון לרכוש ניסיון הקשור לחיים מקצועיים ולקריירה, ה. רצון לחזק קשרים חברתיים ו - ו. דרך להפחית רגשות שליליים או טיפול בבעיות אישיות. בהמשך, החוקרים נתנו לנבדקים את הרשימה וביקשו מהם לדרג את הסיבות להתנדבותם מהחשובה יותר לחשובה פחות. רוב המתנדבים חשבו כי שלושת התמות הראשונות (רצון לממש ערכים, ניסיון ללמוד על העולם או לרכוש מיומנויות חדשות והרצון של המתנדב לגדול ולהתפתח מבחינה פסיכולוגית) הן התמות העיקריות והחשובות ביותר להתנדבות. ואילו שלושת התמות האחרונות (הרצון לרכוש ניסיון הקשור לחיים מקצועיים ולקריירה, הרצון לחזק קשרים חברתיים והדרך להפחית רגשות שליליים או טיפול בבעיות אישיות), נמצאו כתמות פחות חשובות בקרב הנבדקים. עם זאת, נראה כי החשיבות שמתנדבים מעניקים לכל תמה בסיבות להתנדבותם משתנה בין קבוצות גיל שונות, עבור מתנדבים צעירים רכישת ניסיון